

Az általános műveltség „mindenkire” történő kiterjesztésének reális lehetősége a szocialista társadalmakban teremtdők meg. Ez azonban nem jelenti azt, hogy e tekintetben jelenleg megnyugtató lenne a helyzet.

Az akceleráció kérdését elemezve a hozzászóló azzal a nézettel foglalkozott, amely abban látja e jelenség lényegét, hogy a biológiai fejlődés mögött elmarad az intellektuális fejlődés. Véleménye szerint sokkal inkább arról van szó, hogy a gyorsabb biológiai és intellektuális fejlődés mellett a társadalomba való beilleszkedés készsége mutat bizonyos fokú elmaradást. Ennek okát a társadalmi tapasztalatok hiányában (vagy nem megfelelő voltában) kell keresnünk, és ezzel kapcsolatban nyugtalanító kérdés: vajon biztosítunk-e megfelelő tevékenységi lehetőséget a különböző életkoroknak megfelelően? Enélkül ugyanis a

társadalmi beilleszkedéshez szükséges tapasztalatok megszerzése lehetetlen.

A vitaülés utolsó hozzászólójaként KOVÁCS K. PÁL, az MTA levelező tagja az általános műveltség kérdésével foglalkozva az „alpműveltség” fogalmát, mint helytelen fogalmat a tézisekből is törölnöndök ítélte.

A vita összefoglalásaként ERDEY-GRÚZ TIBOR kiemelte e viták jelentőségét és utalt arra is, hogy az elhangzott álláspontok és vélemények további elemzésének egyik lehetőségét éppen az Akadémia további vitaülései fogják biztosítani. Az „összesülés” zárszavában RUSZNYÁK ISTVÁN elnök hangsúlyozta: a jövőben a Magyar Tudományos Akadémiának is sokkal nagyobb figyelmet kell szentelnie a pedagógia, a nevelés- és oktatásügy kérdéseinek.

MIHÁLY OTTÓ

NEMZETKÖZI NEVELÉSELMÉLETI MUNKAÉRTEKEZLET

„Az ifjúság tudata és magatartása formálásának sajátosságai és problémái a szocialista építés jelen szakaszán” címmel rendkívül fontos, időszerű téma került napirendre Balatonfüreden 1969 októberében, neveléstudományi szakemberek négynapos konferenciáján. A munkaértekezletet az V. Neveléstudományi Kongresszus keretében a Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstudományi Szakosztálya, az MTA Pedagógiai Bizottsága és az Országos Pedagógiai Intézet rendezte azzal a céllal, hogy a fenti téma kapcsán neveléstudományi, gyakorlati nevelési és kutatásmetodikai kérdések kerüljenek megvitatásra hazai és külföldi szakemberek között. Több mint száz hazai résztvevő volt: a Társaság Neveléstudományi Szakosztályának tagjai, a pedagógusképző intézetek képviselői, a Művelődésügyi Minisztérium és a megyei közoktatási apparátus munkatársai, az ifjúsági szervezet, a Magyar Nők Országos Tanácsa, a honvédség küldöttei, érdeklődő gyakorló pedagógusok. A külföldi résztvevők: J. DJORDJEVIC (Belgrád), W. DORST (Jena), A. LEWIN (Varsó), L. I. NOVIKOVA (Moszkva), J. POLZIN (Berlin), I. STANCIU (Bukarest), B. SUCHODOLSKY (Varsó) és I. WOJNAR (Varsó). Az ülészak egy részén jelen volt T. KOBAJASHI, az UNESCO hamburgi intézetének igazgatója.

Az Előkészítő Bizottság az értekezlet megelőző félévben igen körültekintő, alapos munkát végzett. A szervezési kérdések rendkívül munkaigényes tennivalói mellett a tartalmi előkészítés is kellő hangsúlyt kapott. A két referátum téziseit, a két téma legújabb irodalmának jegyzékét, a korreferátumok téziseit jó időben megküldték a résztvevőknek — a külföldieknek is —; így biztosították a várható vita intenzitását, ugyanakkor a „témánál

maradás” mindig nehéz követelményének betartását.

A komplex témába két fő referátum vezetett be. Az első „Az emberi sokoldalúság marxista eszménye” címmel ÁGOSTON GYÖRGY tartotta. Előadásában feltárta az emberi sokoldalúság gazdasági, társadalmi és technikai, feltételeit, megvilágítva azt, hogy — bár az emberi sokoldalúság mint nevelési cél nem a marxista pedagógia felfedezése, korábbi korok teoretikusainak, művészeinek elgondolásában is szerepel — „csak a marxizmus, csak a marxista pedagógia vállalkozhatott a sokoldalú embereszmény legteljesebb, az eddigi, történelmileg korlátozott sokoldalúság-eszményeket túlhaladó kidolgozására . . . , hogy a marxista sokoldalú embereszmény nem utópia, hanem valóságos, az adott körülmények lehetőségének mértékében realizálható cél, társadalmi törvény és pedagógiai alaptörvény, mert a tudományos-technikai és gazdasági-társadalmi fejlődés tényleges szükségleteit és lehetőségeit fejezi ki”. A sokoldalú ember leglényegesebb tulajdonsága, hogy számára a munka nem kényszer, hanem örömteli, önkéntes, szabad tevékenység. Az alkotó munka öröme, a fizikai és szellemi energiák harmonikus együttműködése, a munka szabadon választhatóságának lehetősége, a növekvő szabad idő igénye és eltöltésének tudása — mint szociológiai és pedagógiai probléma — jelentőségét és a sokoldalúsággal való összefüggését fejtette ki a továbbiakban ÁGOSTON GYÖRGY. A szocialista forradalom megteremtette az előfeltételeket a sokoldalú ember kibontakozásához: a nevelési feladatok felismerése, megoldása azonban permanens tevékenység, további hosszú folyamat. A részfeladatok meghatározásánál mindig szem előtt kell

tartani a társadalmi és gazdasági fejlettség adott szintjét.

A bevezető előadást két napon keresztül számos korreferátum követte, a vitában érdekes hozzászólások hangzottak el. JUHÁSZ FERENC a tudományos és technikai fejlődés hatását elemezte a személyiség alakulása szempontjából. A társadalmi szükséglet: az integrált személyiség kialakításának technikai feltételei a tudományos és technikai fejlődés által megteremtődnek; a neveléstudomány feladata — a cél ismeretében és a fejlődés tendenciájának megfelelően — az értelmi, erkölcsi és testi nevelés feladatainak átértékelése. GÁSPÁR LÁSZLÓ korreferátumában a kommunista nevelés alapvető feladataként a társadalmi gyakorlatra való előkészítést körvonalazta. BÁBOSIK ISTVÁN (NÁDASI MÁRIÁVAL közös kutatásaik alapján) a nevelési folyamat egyik leglényegesebb láncszeméről, a kollektív beállítódás formálásáról beszélt, meggyőzően igazolva azt a hipotézist, miszerint „a beállítódás alakulásában a nevelési folyamat során a tanulók erkölcsi tapasztalatainak megszervezésével és az erkölcsi tudatosítás biztosításával figyelemre méltó eredményeket érhetünk el.” BAKONYI PÁL a nevelés céljának a tantervi munkálatokban, a nevelési program megfogalmazásában és megvalósításában, az iskolai munkában, az iskolán kívüli egyéb nevelési tényezők munkájában való tényleges figyelembevételét, érvényre jutását elemezte. Vitára és további kimunkálásra ajánlotta azt a kérdést: helyes-e a nevelés célját csupán neveléstudományi problémának tekinteni, nem kellene azt ifjúságpolitikai kategóriává fejleszteni? MAJZIK LÁSZLÓNÉ ismertette (a HUNYADI GYÖRGYŊVEL végzett) azon vizsgálatuk eredményét, melynek célja annak megállapítása volt, mennyiben befolyásolják az általános iskola felső osztályos tanulóinak eszményképalakulását közösségi tevékenységük, élményeik, illetve az osztálykollektíváról, társaik közösségi magatartásáról és tanáraikról formált véleményük. A külföldi vendégek referátumai közül különösen elismerést keltett SUCHODOLSKI professzor: Az elkötelezett cselekvés problémái címmel megtartott előadása, amelynek két gondolatsorára hívhatjuk fel a figyelmet: 1. olyan magatartás kialakítása fontos a nevelőmunka eredményeként, amelyben az egyén elkötelezi magát munkája mellett, igyekszik abban a maximálisat, a tökéletest nyújtani; 2. olyan nevelési rendszerre lenne szükség, amely képes a „közepes”-nek tartott gyermekekből „tehetséges” gyermeket formálni.

I. WOJNAB az esztétikum személyiségformáló hatásáról, J. POLZIN a nevelési cél differenciálásáról, J. DJORDJEVIC a jellemvonások tanulói értékeléséről, W. DORST nevelési kísérletek metodikai tapasztalatairól szolt. A magyar szakemberek közül SZÉKELY LAJOS

az Egészségügyi Felvilágosító Központ munkatársa, BIRÓ VIKTORNÉ tanítóképző intézeti tanár, B. PAPP JÁNOS főiskolai docens, RITÓÓK PÁLNÉ pszichológus, ZRINSZKY LÁSZLÓ tanár, főiskolai docens, VÁRNAGY LÁSZLÓNÉ tanár, DARÓCZY SÁNDOR főelőadó, aspiráns, PETRIKÁS ÁRPÁD egyetemi docens, SÁNTHA PÁL osztályvezető, KOZMA TAMÁS aspiráns szoltak fel a vitautalékok során. A vitát a téma előadója, ÁGOSTON GYÖRGY foglalta össze.

A másik fő referátumot „Az iskola közösségi funkciói” címmel SZARKÁ JÓZSEF, az OPI főigazgatója tartotta. Abból a tényből kiindulva, hogy ma a gyermek számára az iskola a legintenzívebb alakító tényező, vetődik fel az a szükséglet is, hogy az iskolai élet során a tanuló olyan kapcsolatrendszerbe kerüljön, amelyben az emberek közti viszonyok reális vonatkozásai élnek. Az iskolai közösség felfogásában két szélsőség tapasztalható. Az egyik a minimalista, amely „kevés lehetőséget lát arra, hogy a szerinte epizodikus pedagógiai határendszerben az iskola meghatározó befolyást gyakorolhasson a személyiség fejlődésére.” A másik a maximalista szélsőség: ez „az iskolában olyan intenzív életközösséget tételez fel, amely a mai iskolában nem teremthető meg.” Bár az utóbbi rokonszenvesebb szélsőség, mert egyfajta pedagógiai optimizmusból fakad, az előadó felhívta a figyelmet az ebből a szélsőséges elképzelésből adódó pedagógiai kudarc, kudarc-élmények veszélyére. A továbbiakban utalt arra, hogy a tanulók rendkívül sok élményt, tapasztalatot szereznek az iskolán kívül is; ez iskola feladata nem ezen tapasztalatszerzés megismétlése — mint az sok esetben történik —, hanem ezen tapasztalatok, élmények tudatosítása, magyarázása kell, hogy legyen. Az iskola és a társadalom kapcsolatának biztosítását a tananyag, az ifjúsági szervezet, az ifjúságnak a társadalmi akciókban való részvétele oldalaról fejtette ki a referáló. Végül felvetette azt az alapvető — és élő — pedagógiai problémát, hogy hogyan lehet a kisebb közösségek kohézióját erősíteni úgy, hogy ezzel együtt erősödjék a nagyobb közösség kohéziója is.

A hozzászólások sorában HORVÁTH LAJOS elvileg sokoldalúan, tapasztalati anyagában gazdagon és életszerűen mutatta be a követelmények tudatosulási szintjét és generalizációjának folyamatát. PETRIKÁS ÁRPÁD „Közösségi követelmények szerepe a serdülők tudatának fejlesztésében” címmel, egy vizsgálat adatait ismertette, amelynek során általános iskolai és középiskolai tanulók álláspontját, véleményét vizsgálták a tevékenységgel, magatartással, önéveléssel kapcsolatos közösségi követelmények vonatkozásában. PÖLT L. JÓZSEF nevelésszociológiai megközelítéssel elemezte az iskola közösségi funkcióit, érdekes tapasztalati anyagot tárva fel az osztályközösségekben

található kétféle alakzat: a hivatalos és a spontán struktúrák jellemzőiről, kölcsönhatásáról. DOBOS LÁSZLÓ a koedukált osztályokban folyó közösségi nevelés sajátos problémáit világította meg a tényanyagában, problémafelvetésében rendkívül elgondolkodtató referátumban. SZABÓ FERENC az átmenet problémáit vázolta a gyermek- és ifjúsági mozgalomban: a kisdobosból úttörőbe és az úttörőből KISZ-be való átmenet gondjait, a folyamatosság és megszakítottág ellentmondásait. Konkrét elképzelést ismertetett e problémák feloldására, a szerves átmenet biztosítására. SZÉCHY ÉVA a marxista pedagógia közösségi elvei alkalmazásának szükségességét hangoztatta a felsőoktatásban, majd a szocialista közösségi nevelés korszerű modellje kialakításának néhány tapasztalatát, feladatainkat ismertette. A második témához szóló külföldi előadók közül L. I. NOVIKOVA előadására utalunk, amelyben ismertette a Szovjetunióban a közösségi neveléssel kapcsolatos viták okait. Saját vizsgálatai alapján az iskolai közösségek intézményesített struktúrája mellett létező spontán

struktúrákról szolt; vázolta a gyermekközösség irányításának jelentős pedagógiai problémáit.

I. STANCIU a gyermekközösség szervezése nevelésméleti problémáiról, A. LEWIN kutatásmetodikai problémákról tartott korreferátumot. A vitában résztvettek még SZÉKELY TIBOR ált. isk. igazgató, BÁRSONY JENŐ technikai igazgató, SOMOS LAJOS ny. főiskolai tanár GAÁL GYULA továbbképzési felügyelő, SZVÉTEK SÁNDOR kollégiumi igazgató, VASTAGH ZOLTÁN egyetemi adjunktus, KIRÁLY GYULA tanárképző főiskolai adjunktus. A hozzászólásokra SZARKA JÓZSEF válaszolt.

A Nemzetközi Nevelésméleti Munkaértekezlet rendkívül érdekes anyagát csak mozaik-szerűen ismertettük; egyrészt s méltatás volt a célunk, másrészt a figyelem felkeltése: az anyag a Pedagógiai Társaság gondozásában könyv alakjában rövidesen megjelenik. A munkaértekezlet ajánlásai a Nevelésügyi Kongresszus további munkálataiban minden bizonynyal még napirendre kerülnek.

NAGY JÁNOSNÉ

MUNKAÉRTEKEZLET AZ ISKOLAI ÉRTÉKELÉS TÁRGYÁBAN

Az Országos Pedagógiai Intézet 1969. október 20-tól 25-ig didaktikai tanszékének irányításával munkaértekezleten tette vizsgálat tárgyává az iskolai pedagógiában kívánatos értékelés, azzal összefüggésben a szükséges mérések, az osztályozás, a vizsgák, a személyiség fejlődését segítő egész hatásrendszer problémáit a tudományos-technikai, gazdasági-társadalmi fejlődés követelményeire való tekintettel. A munkaértekezleten a hazai intézmények közül közreműködött a Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ; a budapesti Eötvös Loránd, a szegedi József Attila, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem pedagógiai tanszékének vezetője, illetőleg kiküldött szakembere; az Iskolatelevízió osztályvezetője; az MTA Pszichológiai Intézete neveléslélektani részlegének vezetője; az Országos Pedagógiai Könyvtár vezetője és munkatársai; az Országos Pedagógiai Intézet több tanszékének vezetője és munkatársai. A szocialista országok közül a Szovjetunió, Lengyelország, a Német Demokratikus Köztársaság, Jugoszlávia és Bulgária társintézményeinek képviselői kapcsolódtak be tevékenyen az értekezlet munkálataiba. A munkaértekezletet a Művelődésügyi Minisztérium különböző osztályai végig figyelemmel kísérték, és azon hallgatóként nagyszámú meghívott olyan pedagógus vett részt, aki működési körén belül irányító feladatot lát el.

I.

A munkaértekezlet pedagógiai fejlődésünk kulcskérdésének minősítette a személyiség

mindenoldalú fejlődése szempontjából jelentős teljesítmények mérését, érvényes és ösztönző értékelését, az ehhez szükséges megbízható módszerek és eszközök kidolgozását, ezeknek a pedagógusok rendelkezésére bocsátását.

A probléma megoldása nemcsak a szelekció és az orientáció, a tehetség-állomány korai felismerése és gondozása, a hátrányos helyzetek következményeinek kiküszöbölése vagy enyhítése érdekében elengedhetetlen, hanem azért is, hogy a nevelési céljainkhoz elvezető, az iskolától és más nevelőintézménytől irányított és szabályozott egész tanulási folyamat a megállapított eredményekhez igazodva segítsen minden egyes tanulót lehetőségei minél maradéktalanabb megvalósításában.

Az értekezlet résztvevői a pedagógiai céljainknak megfelelő értékelésnek és a teljesítmények osztályozásának (minősítésének) több oldalát világították meg. Ilyenek:

1. Az értékelés mint a pedagógiai céloktól irányított szervezett tanulási folyamat eredményességének, a tanulás optimalizálásának szerves része mind a megismerésre, mind a személyiség kialakítása szempontjából jelentős egyéb eredményekre (erkölcsi tudat és beállítottságok, társadalmi felelősségérzet, érzelmi élet, ízlés, életforma stb.) irányuló tanulásban.

2. Az iskola és az iskolával párhuzamosan ható egyéb nevelési intézmények (pl. iskolarádió és -televízió), a pedagógus, az egy intézményben folyó pedagógiai munka értékelése.

3. Az új tantervek kialakításához, a tantervek előírása után a megvalósításukat biz-